

RIKSTEATERN

SKOLA

LÄRARHANDLEDNING
HELA VÄRLDEN I MITT HUVUD

OM LÄRARHANDLEDNINGEN

JAG ligger i min säng innan jag ska somna. HON ligger i sin säng, i sitt rum, i sitt hus, i sin stad, i sitt land, i sin världsdal, på sin planet som svävar ut i rymden, ut i universum, som...

Hur långt ut kan man komma? När skapades jag? Och vem är egentligen DU...

Paret bakom succén *"En är ilskan, en är rädd, en gör allt för att bli sedd"*, Emma Broström och Kajsa Isaksson, är tillbaka med produktionen *Hela världen i mitt huvud*.

I denna handledning finns olika uppslag på hur man kan föra samtal om de filosofiska och existentiella frågor som tas upp i pjäsen. I samtalet öppnas möjligheten att möta tankar, känslor och sammanhang som vidgar våra referensramar och erfarenheter. Att samtala, diskutera och filosofera är ett sätt att formulera och pröva antaganden, reflektera över erfarenheter och kritiskt granska olika påståenden och förhållanden. Filosofiska samtal går bland annat ut på att tillåta sig att ifrågasätta till och med det allra mest självklara, utan att i förväg ha ringat in ett svar. Handledningen är skriven av Liza Haglund som under tio år arbetat med filosofisamtal på Södra teatern i Stockholm.

I handledningen finns även en resumé av pjäsen och uppslag på olika teman som pjäsen tar upp. Ytterligare tankar om hur teaterupplevelser kan bearbetas i skolan finns även

i skriften *"Att öppna nya världar"* som du kan beställa på Riksteaterns webbplats.

I Hela världen i mitt huvud resoneras om barnens livsfrågor om bl.a. kärlek, moral, döden och om livet efter detta. Pjäsen använder sig av det teatrala i verkligheten för att gestalta existentiella tankar om vem som egentligen styr och om JAG i själva verket inte finns.

Välkomna!
Riksteatern ©2010

RESUMÉ

I ett sovrum ligger en pojke i sängen som är full av gosse-djur. Pojken vrider och vänder sig i mörkret. Han vaknar och ropar efter mamma, sedan berättar han att hans mormor är borta.

I ett helt annat rum finns en massa ouppackade kartonger. En flicka med mörkt stort hår och klädd i nattlinne har en bok i handen. Hon är arg och kan inte sova. Hon härmar sin mammas tjat om att sova. Hon börjar sparka uttråkat på sängkanten. Hon berättar om sin pappa som flyttat och som aldrig ringer och aldrig har tid med henne. Och hon berättar att hon inte vill börja i en ny skola.

I mörkret är det någon som rör sig. En figur träder fram. Han har en väska, skrivblock och lång svart rock. Han antecknar i sitt block.

Scenen snurrar runt ett varv och barnen kommer fram till en skolgård. Man hör röster, skrik, stoj, skratt. Flickan ser sig omkring och betraktar den nya skolan. Pojken kommer, de träffas och blir kompisar. Nu kommer den svartklädda mannen in. Han styr på något sätt deras rörelser, vad de säger till varandra och vad de gör.

Efter skolan går barnen hem till pojken. Tjejen blir imponerad över att pojken har egen teve och ett wii-spel. Hon säger att pojken måste vara så lycklig som har typ allt i världen. Men pojken påpekar att han inte har en mormor.

Efteråt går de hem till henne. Pojken blir imponerad av flickans himmelssäng och tycker att hon har allt. Men hon berättar att hennes pappa har flyttat 100 mil bort och att hennes föräldrar har skilt sig.

När dom träffas på skolgården igen sitter de tätt, tätt tillsammans. Tjejen berättar om att hennes pappa inte har ringt. Den svartklädda mannen styr igen men han lyckas inte alltid med det han vill. Han blir förvånad över att han inte kan styra allt. Det ringer i hans telefon och han säger att han kommer.

Barnen pratar om Gud och funderar över om han finns. Den svartklädda mannen blir bekymrad och försöker på olika sätt förklara sig till olika figurer. Flickan tror inte på Gud men det gör pojken som berättar att han ibland ber. Barnen pratar också om att de som barn inte får bestämma, och att de gärna skulle bestämma mer. Mest pratar de om att de kan byta liv och identitet. De byter kläder med varandra och flyttar var och en hem till den andra. Tjejen spelar tv-spel och ber till Gud. Pojken försöker ringa till flickans pappa och skriker idiot in i telefonsvaren. När de träffas igen utanför en station berättar de för varandra att de försökt vara den andre. Men pappan ringde inte upp och Gud hjälpte inte heller mormor att komma tillbaka.

Dom bestämmer sig för att åka iväg, till mormor och pappor. Men halvvägs blir pojken osäker och vill hem. Flickan blir arg och hoppar nerför en bro ner på ett tågspår. När de ses igen på skolgården har flickan benet i gips. Pojken

ritar på gipset och flickan berättar att hon kanske trots allt tror på Gud.

OM SAMTAL

Att samtala, diskutera och filosofera är ett sätt att formulera och pröva antaganden, reflektera över erfarenheter och kritiskt granska olika påståenden och förhållanden. Här presenterar vi några olika samtalsmetoder som kan användas efter föreställningen.

FILOSOFISKA SAMTAL

Filosofiska undersökningar går ut på att tillåta sig att ifrågasätta till och med det allra mest självklara, utan att i förväg ha ringat in ett svar. Nedan kan du läsa om två olika sätt att föra filosofiska samtal.

Modell A

I denna modell ska man vara beredd på en stor samling av olika frågor från eleverna.

Syftet är att upptäcka att man kan ställa olika frågor och se olika saker i en och samma föreställning men också att få en fördjupad förståelse för olika ämnen som behandlas i pjäsen.

Gör så här

- Dela in barnen i grupper om cirka tre-fem elever i varje.
- Låt barnen diskutera inom grupperna om en fråga eller ett tema som de vill diskutera. Samtalsledare cirkulerar och hjälper till.
- Samla in samtalsämne/frågor från grupperna. En fråga/tema från varje grupp skrivs upp på tavlan.
- Välj ett tema, genom t ex röstning eller lottnings, och diskutera i storgrupp.

Exempel på beskrivning av uppgiften:

*Det finns en massa olika ämnen i pjäsen som ni nog vill prata om, och det är precis det vi ska göra. Prata i gruppen om något ämne eller fråga som dyker upp **hos er** när ni*

tänker på pjäsen och vad som hände i den. Frågorna ska helst inte ha ett självklart svar, "Hur många städer har ni spelat pjäsen i" eller något sådant som är lätt att ta reda på. Om alla grupper kan fundera ut en fråga som man kom att tänka på under pjäsen och som ni vill prata om, skriv ner den och så samlar vi in alla frågor och sedan röstar vi fram en fråga vi vill prata om.

Modell B

I denna modell bestämmer du som samtalsledare ett tema att prata om i förväg. Syftet är att få en fördjupad förståelse för ett visst ämne, att kunna motivera sina åsikter och lyssna på andras åsikter.

Gör så här

- Välj/aktualisera ett tema från pjäsen för diskussion. Det kan exempelvis ske genom att påminna om vad som hände i en viss scen.
- Samtalet sker i storgrupp men eleverna får växelvis i smågrupper (så kallade bikupor) diskutera möjliga svar vid ett par tillfällen.

Att tänka på

Det viktiga i ett samtal är att barnen förstår att det de säger och tänker spelar roll, att det är viktigt och att de själva kan formulera möjliga svar. Som samtalsledare kan man förbereda sig genom att tänka ut egna inlägg för att "elda på" i diskussionen.

Visa gärna att du som samtalsledare kommer ihåg vad som sagts. Det kan man göra genom att emellanåt upprepa exakt vad som sades (undvik att lägga till eller ändra). Uppmuntra att man lyssnar på varandra genom att påpeka att det sägs viktiga saker.

Frågor att ställa under samtalet:

- Kan någon annan försöka förklara det som X sa?
- Det var en spännande tanke, kan du (eller någon annan) utveckla den?
- Det var en spännande tanke, finns det andra sätt att se på det?
- Är X samma sak som Y? (försök få fram distinktioner med andra ord)
- Nu har vi flera spännande idéer på gång, kan någon säga igen vilka olika idéer som kommit upp?
- Vad är skillnaden mellan idé X och idé Y?

GLÖM INTE TANKEPAUS!

Särskilda utmaningar

- Om det är trögt att komma igång. Ha is i magen och vänta. Tystnaden kan upplevas som väldigt befriande. Så länge det är tyst och eleverna försöker tänka så gör det inget.
- Om det alls inte händer något använd något från föreställningen och ställ en fråga kring det. Exempelvis: Hur skulle barnen gjort istället? Hur skulle ni ha gjort istället?
- Stökig stämning. Bryt och ta upp en annan tråd i samtalet, alternativt gör en gruppövning (se nedan)

- Övning: Alla, även lärare ska hålla i hand så att det bildas en ring. Se till att det är ojämnt antal, om inte hoppa in själv. När ringen är slut, be alla hålla kvar varandras händer men samtidigt hålla upp en hand. Det kommer inte att gå för någonstans dras det i händerna från två håll och man kommer att försöka hålla emot. Eleverna får själva fundera ut hur problemet ska lösas. Hur ska man kunna följa instruktionen att hålla upp en hand? Lösningen är att en går ur ringen. Förslagsvis du eller läraren. När problemet är löst kan man ställa frågan hur man kom på lösningen. Hur tänkte man? Kunde man löst det på något annat sätt? Man kan gå vidare och fråga om det i kan påminna sig att det i pjäsen fanns frågor som kan ha flera lösningar eller svar?

SEMIOTISKA SAMTAL (om olika tecken i föreställningen och deras betydelse)

Vi kommer ihåg olika saker efter en föreställning och vi berörs på olika sätt av olika skeenden på scenen. Att tillsammans försöka beskriva och reflektera över vad som hände under en föreställning kan vara ett sätt att komma åt olika delar i pjäsen.

Att föra samtalet från en beskrivande nivå över en associativ nivå till en mer personlig nivå kan vara ett sätt att komma förbi mer svepande omdömen som "bra" eller "dåligt". Nedan beskrivs hur ett samtal kan läggas upp.

Minnesrunda. I den första *beskrivande* fasen är tanken att eleverna i sina beskrivningar ska hålla sig så nära det som hände på scen. Låt så många elever som möjligt bidra med olika delar fram till att hela pjäsen återberättats i klassen. En gemensam beskrivande minnesrunda blir på detta sätt en överenskommelse om vad som faktiskt hände på scen. Prova gärna frågor som:

- Minns du hur det började?
- Hur många var de på scenen?
- Hur såg de olika karaktärerna ut?
- Hur rörde de sig?
- Var de ensamma, var för sig, eller var de tillsammans?
- Hur slutade föreställningen?

Beskrivningen bidrar till att påminna varandra om händelser

som först kanske inte förefallit så viktiga men som kan visa sig ha haft stor betydelse för hur eleverna uppfattade och upplevde pjäsen.

Reflektionsrunda. En beskrivande del kan följas av frågor om hur eleverna *associerar* kring olika händelser i pjäsen. En första reflektionsrunda rör sig oftast om de associationer vi har gemensamt. Denna diskussion kan också handla om de delar man inte finner trovärdiga. Prova frågor som:

- Vad tänker du på i den scen du beskrev?
- Hur tänker de andra i gruppen om samma scen?

Personliga reflektioner. I den tredje nivån lyfter man fram mer *personliga associationer*, sådana eleverna kan vara ensamma om att ha. Prova frågor som:

- Kände du igen något av det som hände?
- Vad påminde de olika scenerna dig om?

OM FILOSOFISKA FRÅGOR

Vem är jag?

Har du hört någon säga: »Var bara dig själv«? Många vuxna verkar tro att allt ordnar sig bara man är sig själv. Man får kompisar, det går lätt att prata inför hela klassen och man behöver inte vara nervös för att inte passa in. Man ska bara vara sig själv helt enkelt.

Inte försöka vara någon annan än den man är. Det är ju lätt att säga. Men vad betyder det att vara sig själv?

Från baby till vuxen

Man förändras ganska mycket under ett liv. Först är man baby och innan man vet ordet av har man börjat i skolan. Man växer upp och ändrar utseende och smak och man får nya tankar. Kanske vill man säga att kroppen har vuxit och det är inte konstigare än att en fjärilslarv kan bli en vacker fjäril. Men problemet är att man vill veta mer bestämt vad som fortfarande är samma. Vad exakt är det som är du i alla dessa olika stadier av ditt liv?

Samma person

Anta att någon säger: »Gör inte så. För din egen skull, du kommer bara att ångra dig sedan.« Eller: »Om du inte har tandställningen nu kommer du att lida för det när du blir stor.« Men är det så säkert? Vad är det som säger att du, den person du är i dag, kommer att lida av att tänderna står

ut om tio år? Vad är det som gör att du skulle vara samma person då som du är nu?

Ansvarig?

Du är tio år. Du och dina kompisar är ute och leker. Ni hittar en jättedyr mobiltelefon på gatan och bestämmer er för att inte lämna den till polisen. Kalle säljer den till en kille på stan och ni delar på pengarna. Åren går och en dag ringer polisen och säger att de känner till att du tagit emot pengar för en stulen mobiltelefon. »Men jag var tolv år, det är ju hur länge sedan som helst. Jag var en helt annan människa då«, försöker du. »Tja«, svarar polisen, »men det var ju fortfarande du som gjorde det, eller hur?« Hur länge tycker du man ska hållas ansvarig för något man har gjort?

Samma båt?

Tänk dig ett skepp. Vi kan kalla det Wasa. Några gamla och murkna delar har bytts ut sedan skeppet byggdes. Nu sitter det nya plankordar, men de ser ut som de gamla. Efter ett tag måste man byta ut fler brädor. Masten rasar ihop, det får bli en ny mast. Ännu några brädor måste bytas och till sist finns det inte en enda gammal bräda kvar. Alla gamla brädor har efter hand bytts ut mot nya. Är det fortfarande skeppet Wasa?

Tänk att alla brädor som man använde för att laga skeppet Wasa har suttit i båten Sara. Hur blir det då? Och vad ska båten heta? Wasa eller Sara eller...? Citat från kompisboken.

Ett äkta liv?

Du vaknar, känner dig väl till mods. Går till skola som är bra, som du trivs med och där du är omtyckt. Du har fina vänner och i stort sett känner du att du har ett väldigt bra liv. Det känns fint till den stund då du får veta att du är en hjärna i en skål, att det du upplever inte händer i verkligheten. Tänk dig att du då får göra ett val. Antingen får du fortsätta leva ditt liv i skålen. En vanlig man i vit rock sköter om dig och ser till att du är lycklig. Mannen i den vita rocken ordnar också så att du glömmer att det inte är verklighet. Du kommer fortsättningsvis att uppleva ditt lyckliga liv. Alternativet är att du får leva ett riktigt jordeliv, men det kommer inte att bli särskilt lyckligt. Det blir tvärtom ganska eländigt. Ett dåligt betalt arbete, trassligt privatliv och ständiga motgångar. Vad väljer du?

Många av oss skulle inte gilla tanken på att vara en hjärna i en skål även om vi, när vi låg dar i skålen, hade en upplevelse av lycka som var helt omöjlig att skilja från verklig lycka. Om du hellre väljer det äkta livet framför att vara lycklig i en skål, vad har du då egentligen för skäl?

Verklig vänskap

Verkligheten och hur vi upplever den kan skilja sig åt. Tänk dig att du under flera år nästan dagligen umgås med en kompis. Ni delar allt med varandra och det känns som om du har en riktig vän. En dag flyttar din vän. På omvägar får du höra att kompisens har umgåtts med dig för att hans föräldrar ville det. De var vänner med dina föräldrar och dessutom tyckte han lite synd om dig. Du verkade inte

ha så många vänner. Egentligen ville han hellre vara med en annan kompis. Först blir du förstås arg. Vad är det för stil? Sedan undrar du hur det kunde komma sig att du inte märkte att det mest var du som ville ses. Men, bortsett från sveket, hur ska du nu se på den här tiden då du faktiskt upplevde att du hade en nära vän? Tänk om du aldrig hade fått reda på det har. Att du nu vet - ska det vara avgörande för hur du värderar denna vänskap? Vad kan man kräva av en vän? Går det att göra en lista? Och kan man verkligen välja listan i sa fall?

Gud?

Finns Gud? Det skulle vara spännande att veta. Men vad menar vi med »Gud«? En del kanske inte menar något mer än att Gud är en känsla eller att Gud är allt som är gott. Fast många som säger att de tror på Gud menar ofta något mer. Det som är lite lurigt med Gud är att å ena sidan så antar man att Gud skapat världen, vår verklighet, samtidigt som det verkar svårt att bevisa att Gud är verklig, att han finns. En del menar att världen är själva beviset för att Gud finns. Utan Gud, ingen värld och inget medvetet liv.

REFERENSER

Texten som handlar om ett äkta liv och vänskap är hämtat från *Självklart! Inte?* En filosofibok. (Liza Haglund & Anders Persson, 2009). Stockholm, Raben och Sjögren.

Texten om Vem är jag, vänskap och gud är hämtad ut *Att tänka noga. En filosofibok.* (Liza Haglund, 2001) Stockholm. Tiden

HELA VÄRLDEN I MITT HUVUD

Av: **EMMA BROSTRÖM**

Regi & koreografi: **KAJSA ISAKSON**

I rollerna

Jag: **CAMARON SILVEREK**

Du: **GLORIA TAPIA**

Någon helt annan: **JOHANNES WANSELOW**

Scenografi & kostym: **NINA FRANSSON**

Ljussättning: **EDIT FARKAS**

Nyskriven musik & ljuddesign: **HADRIAN PRETT &
HENRIK EKBERG**

Mask: **EVA RIZELL**

Scenmästare: **KARIN HABILIN**

Ljus/ljudteknik: **ERIK BROMÖ**

Kostym/rekvisitatekniker & turnéledare: **MÅNIKA
WRETMAN**

Fallteknik & snubbel: **FREDRIK DEIJFEN**

Producent: **JENNY ENGSTRÖM**

Pressansvarig: **MIMMI FRISTORP**

Utbildning i filosofisamtal: **LIZA HAGLUND,
JOHAN G:SON BERG**

Redaktör för skolmaterial: **ISAK BENYAMINE**

Foto: **MARKUS GÅRDER**